

Informe INSOCAT **per a la millora de l'acció social**

**Indicadors socials
a Catalunya en relació
al context estatal i europeu**

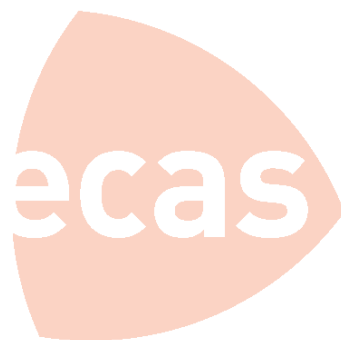
Núm. 13 | L'IMPACTE SOCIAL DE LA PANDÈMIA A CATALUNYA: SOBREVIU L'ECONOMIA, PATEIX LA CIUTADANIA

entitats
catalanes
d'acció
social

Realitzat per Quim Brugué i Torruella i Xavier Casademont Falguera, del Grup de Recerca en Ciències Socials Aplicades de la Universitat de Girona

Desembre 2021
www.acciosocial.org

ECAS és una federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social que treballen de manera prioritària amb col·lectius en situació o risc d'exclusió social. L'atenció directa que presten les organitzacions membres d'ECAS i la tasca de la pròpia federació per vertebrar el sector es fonamenten en la lluita per la igualtat d'oportunitats per a tota la població, així com en la voluntat de transformar la societat per fer-la més justa i equitativa. El nostre objectiu és sumar esforços i vehicular-los per afavorir la inclusió, fer efectius els drets de les persones, promoure la plena ciutadania i contribuir al benestar de tota la població mitjançant la construcció d'una societat basada en el compromís i la corresponsabilitat, amb una cohesió social sòlida i duradora de la qual tots siguem participants.

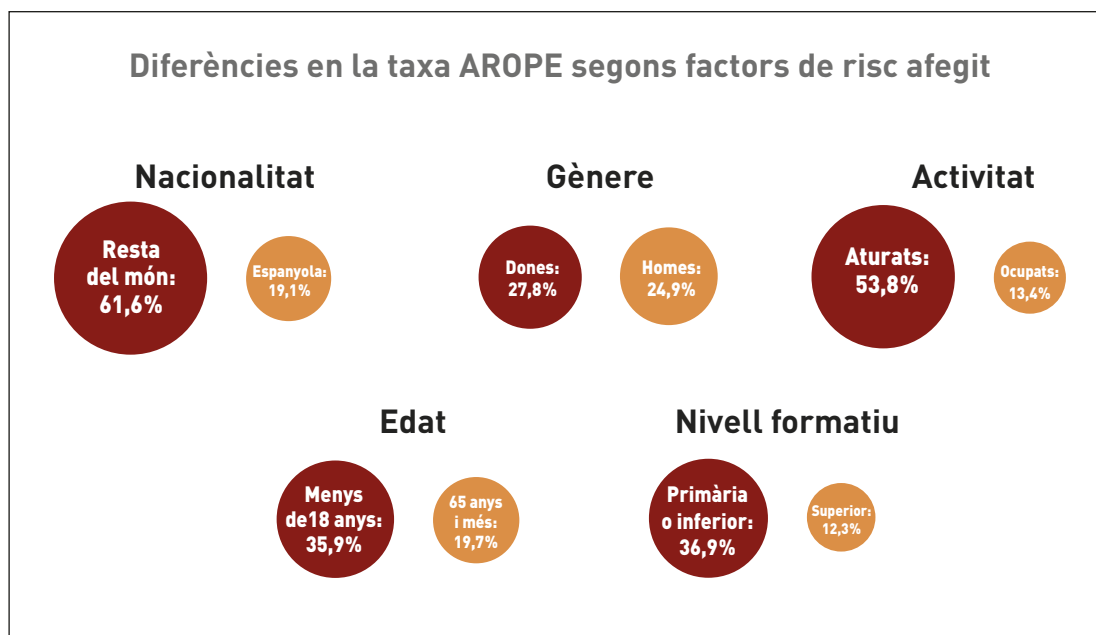
RESUM EXECUTIU	3
Conclusions i propostes	6
0. INTRODUCCIÓ	10
Estructura i metodologia	11
1. IMPACTES DE LA CRISI A CATALUNYA:	
UNA MIRADA TEMPORAL	13
1.1. Taxa AROPE	13
1.2. Índexs de desigualtat (Gini – S80/S20)	20
2. UNS IMPACTES DIFERENCIALS:	
SOBREVIU L'ECONOMIA, PATEIX LA CIUTADANIA	22
3. LA INCAPACITAT PER MITIGAR ELS IMPACTES:	
LA FRAGILITAT DE LES POLÍTIQUES	
I LES INTERVENCIIONS SOCIALS	27

INSOCAT 13 | RESUM EXECUTIU

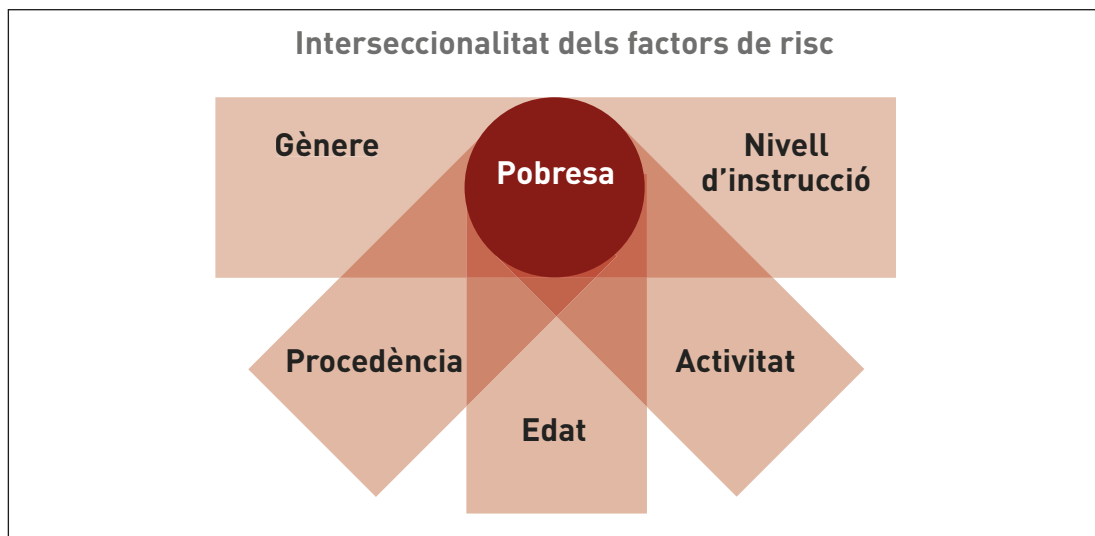
Des de març de 2020, el món s'ha vist sotmès a les nombroses i notables conseqüències de la covid-19. El present informe INSOCAT núm. 13 posa el focus en les **derivades socials de la pandèmia**, que ha impactat en una situació socioeconòmica encara marcada per la crisi de 2008 i que estan molt determinades per un **model de protecció social afeblit, incapaç de fer front a les crisis periòdiques** que s'afegeixen a greus problemàtiques estructurals.

Un **26,3% de la població catalana està en risc de pobresa i/o exclusió social** (taxa AROPE, 2020), un 2,7% més que un any enrere. En aquest període també ha crescut la taxa de risc de pobresa (+2,2%) i pràcticament s'han doblat les llars amb baixa intensitat de treball (9,8% vs 5,6% el 2019) i la privació material severa (6,2% vs 3,1%). Un dels indicadors que mostra amb major cruesa l'impacte de la covid-19 és la intensitat o bretxa de pobresa, que en un any ha passat del 25,5% al 37,9%.

L'augment de la taxa AROPE mostra com **l'impacte ha estat especialment dur en determinats col·lectius**: les dones (+2,7%), els menors de 18 anys (1 de cada 3 està en risc de pobresa o exclusió), les persones amb nivells formatius baixos (36,9% de les persones amb educació primària o inferior) i la població amb nacionalitat estrangera (+8% en el darrer any).

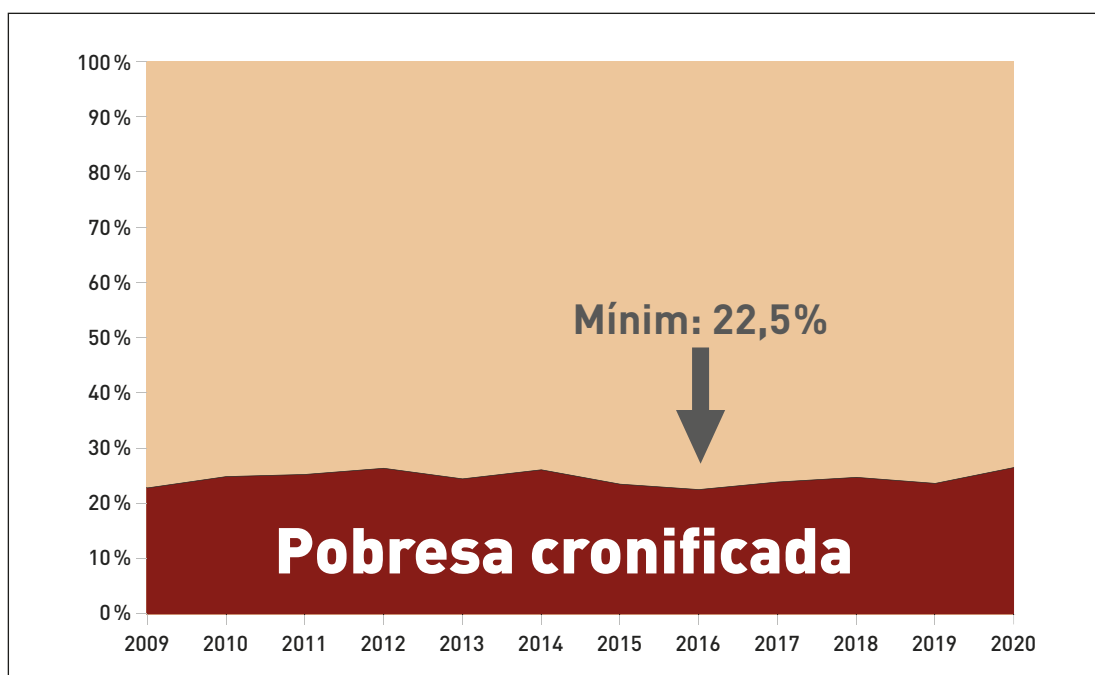

Tanmateix, aquestes variables no s'han d'analitzar de manera aïllada, ja que en molts casos se sobreposen. La intersecció d'aquestes variables afegeix complexitat a les situacions de pobresa i exclusió.

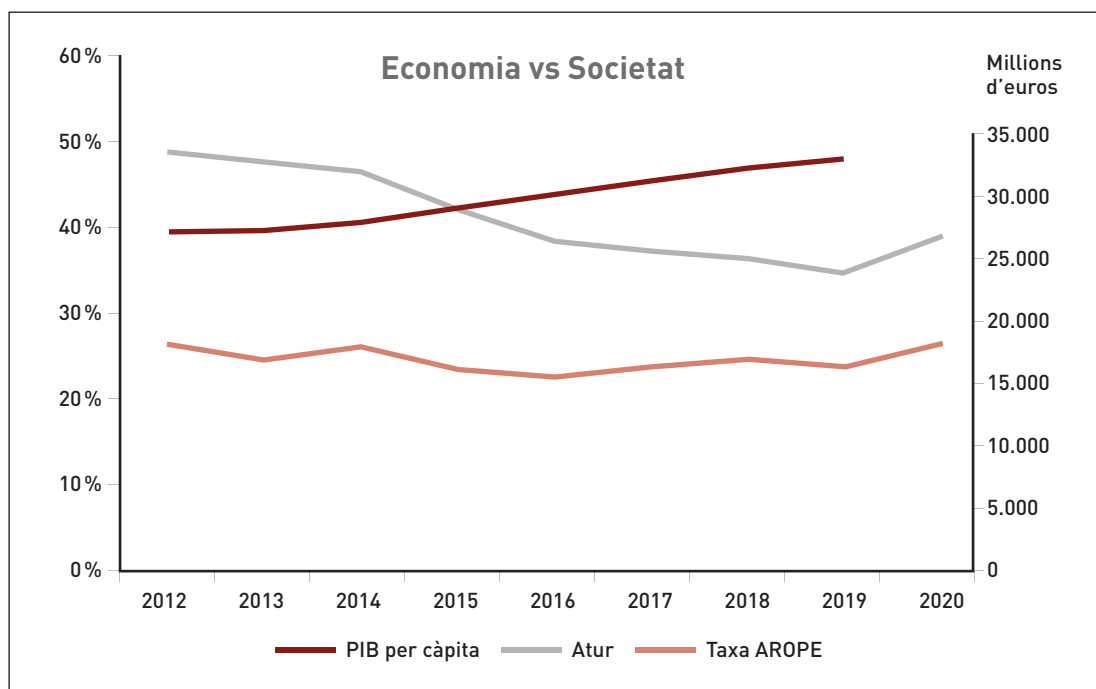
Tot i que les xifres macroeconòmiques i d'ocupació milloren entre 2013 i 2020, **els índexs de desigualtat es mantenen estables** i a partir de 2019 repunten. Des de 2008, l'índex S80/S20 ha crescut del 4,8 al 6 a Catalunya. A Espanya, que partia del 5,6, és ara del 5,8, mentre que a la zona euro no ha passat del 5,2 en aquest període.

En la darrera dècada, la pobresa no només no s'ha revertit, sinó que en alguns casos s'ha incrementat. La taxa AROPE ha pujat un 3,6% respecte 2009; **la pobresa i l'exclusió han afectat de manera constant entre un 20 i un 25% de la població catalana**, demostrant la incapacitat de les polítiques socials per fer-hi front. No és una qüestió d'etapes o moments de crisi excepcionals, sinó un problema de caràcter estructural. La pobresa i la vulnerabilitat estan cronificades.

La crisi de 2008 va suposar un decreixement d'un -2,1% del PIB entre 2007 i 2013, mentre que des d'aquest any fins el 2019 el PIB va créixer un 2,3%. Una evolució similar mostren les dades sobre l'atur: el 8,9% de 2008 escala fins el 23,1% el 2013 i es redueix fins l'11% el 2019. L'atur de llarga durada passa de l'1,5% el 2008 al 12,2% el 2013 i baixa fins el 3,6% el 2020. **Aquesta recuperació econòmica es dilueix quan s'ha de traslladar a les persones amb situacions més fràgils i vulnerables.**

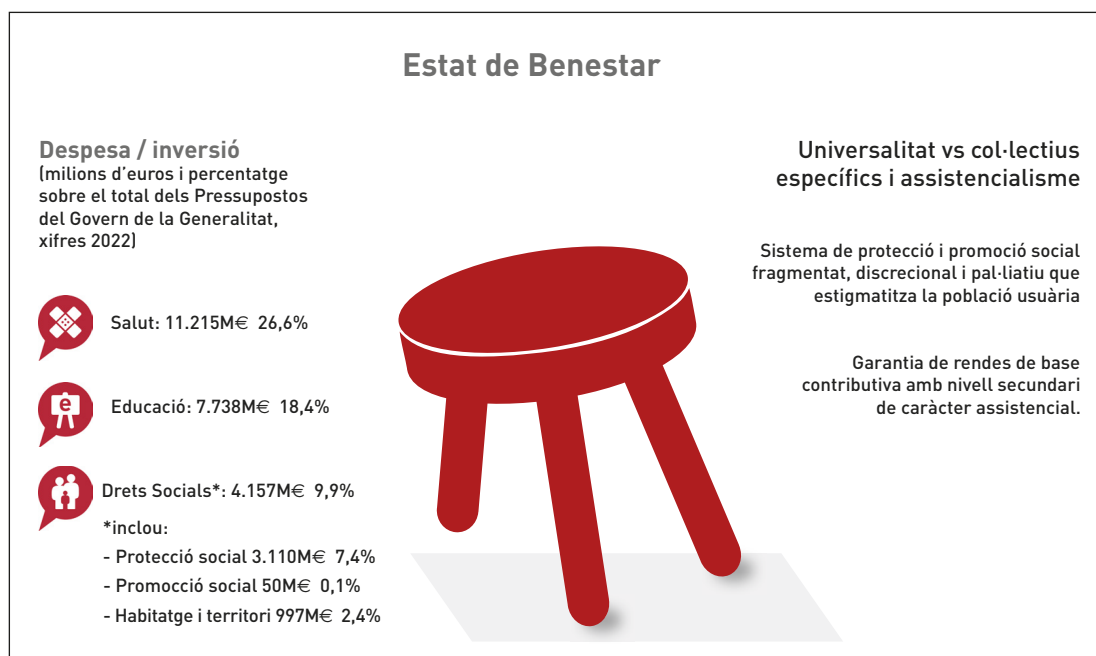
Mentre les dades macroeconòmiques es recuperen de la crisi de 2008, els indicadors socials no ho fan. Les dades de pobresa i desigualtats posen de manifest que **el model socioeconòmic concentra els beneficis i se sustenta en una precarietat laboral** que el fa incapaç de traslladar el creixement de l'economia a la recuperació de les condicions de vida de la població.

Aquesta ruptura provoca que l'atenció social només pugui abordar, de manera paliativa i insuficient, les necessitats més urgents. **Treballar en el paradigma de la contenció redueix la capacitat de transformació** de les entitats socials i afebleix un Estat de Benestar que no ha arribat a desenvolupar-se plenament. Malgrat que les transferències socials redueixen a gairebé la meitat el risc de pobresa en la població general –del 42,2% al 21,7% el 2020–, **la inversió en polítiques socials és insuficient** i el sistema es mostra incapaç de fer front a la pobresa, l'exclusió i les desigualtats estructurals. El risc de pobresa després de les transferències està estancat per sobre del 20%.

L'informe constata, a més, un **notable estancament de la inversió pública en protecció social**: mentre el conjunt de la despesa de la Generalitat creix un 32% entre 2008 i 2020, la inversió social només incrementa un 13%. De 2010 a 2014 la retallada social és de 4.086 milions d'euros, i malgrat la recuperació econòmica, entre 2014 i 2020 amb prou feines es recupera

la inversió prèvia (+4.300 milions d'euros). Si l'Estat del Benestar és un tamboret de tres potes –educació, salut i protecció i promoció social–, la darrera es queda curta i fa que el tamboret trontolli. **Les prestacions de garantia d'ingressos**, puntal per a l'autonomia de les persones i per assolir unes condicions de vida dignes, **estan molt lluny de complir amb els seus objectius**. Deixen al marge amplis col·lectius en el seu disseny i no arriben ni tan sols a la població a qui es dirigien **a causa dels complexos requisits, la burocràcia i el col·lapse administratiu**. A Catalunya, l'Ingrés Mínim Vital ha arribat només a un 5% de la població en risc de pobresa severa i la cobertura de la Renda Garantida de Ciutadania està per sota del 10% de la població en situació de pobresa.

Conclusions i propostes

A la llum de les dades i l'anàlisi que recull l'informe, les aportacions d'ECAS des d'un punt de vista propositiu es basen en les següents constatacions:

1. Les dades de pobresa a Catalunya són preocupants i no es poden assumir perquè vulneren els drets fonamentals de milers de persones. En termes generals, el 2020 **una quarta part de la població es trobava en risc de pobresa o exclusió**, xifra que significa uns dos milions de persones. Si ens fixem en col·lectius específics, aquesta proporció augmenta encara més: **un terç dels menors d'edat** (el segment amb menys capacitat de reversió de les situacions de dificultat mitjançant transferències socials) i **més de la meitat de la població d'origen migrat sense nacionalitat espanyola estan en situació de pobresa** o vulnerabilitat. Quan se sumen factors de risc, entre els quals el més determinant és segurament trobar-se en situació administrativa irregular (una condició que sovint exclou fins i tot de les dades estadístiques), **la precarietat es dispara**; per les famílies migrades amb fills petits,

per exemple, les possibilitats de sortir del pou i gaudir d'oportunitats reals són molt minses. Tanmateix, l'anàlisi mostra com d'ençà de l'esclat de la crisi global de 2008, Catalunya ha viscut en una **situació d'emergència social permanent**, més enllà d'algunes oscil·lacions en breus intervals de temps. La crisi social, per tant, **no és una conjuntura excepcional sinó una situació estructural** que ha tingut afectacions diverses en diferents grups socials. El contrast de les dades agregades amb les nostres experiències i valoracions com a entitats que treballem en primera línia de l'atenció a les persones que més pateixen aquesta situació, ens mostra que **la realitat és pitjor del que mostren les xifres**. La fredor de les dades contrasta amb el patiment i les angoixes que vivim i acompanyem en el nostre dia a dia.

2. Davant d'aquesta realitat, es constata una **discordança entre la naturalesa i l'abordatge de la pobresa i l'exclusió social**, que radica en tractar com a conjuntural una realitat que és estructural. Les dades d'inversió social mostren com, en la darrera dècada, malgrat els forts impactes de les successives crisis econòmiques, es continuen produint **respostes polítiques des de la lògica de l'emergència temporal**, quan per als qui ho passen pitjor, la situació no canvia. El present se sosté en base a **mesures de contenció, sense treballar més profundament en les causes de la pobresa i les desigualtats** per tal de prevenir i erradicar dinàmiques empobridores i excloents; en definitiva, sense **transformar estructures i contextos** en el marc de la construcció d'un nou pacte social i d'un nou model socioeconòmic.
3. Si analitzem conjuntament aquestes dues primeres conclusions, arribem a una tercera important: la **incapacitat de conciliar el creixement econòmic i el progrés social**. Durant la dècada de 2010 s'han produït períodes curts de temps en què les dades macroeconòmiques han estat positives però, en canvi, això no s'ha traduït en una millora en paral·lel dels indicadors de pobresa i desigualtats. La combinació d'un **model econòmic que no és capaç de traslladar el creixement a una millora de les condicions de vida** de la població, amb un model de protecció social feble i basat en les emergències que no repara a llarg termini, esdevé nefasta a l'hora d'abordar possibles transformacions estructurals capaces de revertir i reconduir les situacions de pobresa i exclusió social. La **insuficiència crònica de recursos** i un enfoc basat en el paradigma assistencialista provoquen l'estacament de nivells de pobresa i exclusió inacceptables.
4. Davant la incapacitat de les polítiques públiques de transformar radicalment les situacions de **cronificació de la pobresa i l'exclusió**, es constata una certa **normalització i aprovació de les respostes d'emergència**. Fa la impressió que el conjunt de la societat –classe política, agents econòmics, mitjans de comunicació i societat civil– ha acceptat la persistència d'uns percentatges elevats de població en risc de pobresa, o que no pot fer front a les necessitats més bàsiques malgrat tenir feina, fins i tot. Aquesta **manca de consciència o resignació social davant les situacions de vulnerabilitat, desigualtat o injustícia** és també extremadament preocupant. Per diversos motius entre els quals subratllem els polítics i comunitaris en clau de drets humans i cohesió social, al marge d'altres qüestions de caràcter ètic o moral que tampoc es poden obviar. En aquesta apatia vers les situacions d'exclusió s'intueix el triomf d'una ideologia que des de fa dècades difon un **discurs individualista que trenca amb els lligams i els compromisos col·lectius** de la ciutadania que havien caracteritzat els Estats de Benestar de bona part del segle XX. Semblen haver-se imposat interpretacions de la realitat social que emfasitzen les pràctiques competitives i els **discursos meritocràtics que responsabilitzen les persones individualment** de les situacions que

les afecten, sense tenir en compte elements estructurals propis de **societats globalitzades i fortament estratificades**. Contextos en què fenòmens com les desigualtats, les múltiples formes de discriminació o les transformacions del món econòmic i laboral sovint deixen **poc marge de maniobra als individus**¹.

5. En aquest escenari, les entitats d'acció social volem exercir el nostre rol i la nostra responsabilitat en tota la seva extensió, no només atenent i contenint, sinó sobretot **proposant, coproduint i transformant amb visió preventiva des de la lògica dels drets i la justícia social**. Disposem d'experiència i informació per generar coneixement amb capacitat d'incidència política, mediàtica i social, i volem posar-les al servei de la feina conjunta amb les administracions públiques per generar **processos de governança relacional que afavoreixin diagnòstics compartits i estratègies coordinades**. Davant de necessitats cada vegada més complexes, les aliances i accions planificades i executades conjuntament entre actors públics i privats són clau per donar respostes adequades i efectives.

A partir d'aquestes constatacions, ECAS planteja les següents línies de treball orientades a revertir les limitacions identificades:

- Un **model de governança relacional** que incorpori agents públics, privats i del tercer sector social en la **coproducció de polítiques** i en el seu desplegament, amb mecanismes de coordinació i els recursos necessaris per dur-les a terme amb **qualitat en el servei i en l'ocupació** que es genera.
- Un **increment de la inversió social** que s'ha de reflectir en pressupostos públics amb visió global, que enforteixin l'Estat de Benestar i l'equilibrin **posant els serveis socials i d'atenció a les persones al mateix nivell que la salut i l'educació**. L'augment en el capítol de drets socials continua sent insuficient i el tamboret continua coix. Mentre no s'aprofundeixi en la **redistribució de les riqueses incloent una nova fiscalitat més justa i progressiva**, que garanteixi la sostenibilitat de l'Estat de Benestar, no es podrà anar més enllà de solucions fragmentades i temporals.
- Una aposta clara per superar les intervencions pal·liatives i construir un **nou paradigma d'accés universal als drets socials basat en la prevenció, concebut amb visió comunitària** i capaç de generar canvis substancials i estructurals. La universalitat ha de ser real per a tothom que viu a Catalunya, incloent per tant la població en situació administrativa irregular i altres col·lectius als quals avui es denega fins i tot el dret a l'empadronament. **Tota persona ha de tenir garantit el dret d'accés als serveis socials i al sistema de protecció**, així com als béns bàsics per a una vida digna: habitatge, subministraments, alimentació, ingressos mínims i possibilitat de contribuir a la societat mitjançant una ocupació reconeguda i uns canals de participació que generin vincles comunitaris i cohesió social.
- La **dimensió comunitària** ha de travessar la implementació del Pla Estratègic de Serveis Socials 2021-24 i s'ha de reflectir en el conjunt de les actuacions per **passar de manera definitiva de la contenció a la prevenció**, promovent l'empoderament col·lectiu a partir de la garantia dels drets individuals i socials. Per recuperar la confiança en les nostres capacitats com a entitats del sector social i traslladar-la a les persones que acompanyem de manera que puguin projectar itineraris vitals amb expectatives de futur, les professionals reivindi-

1. La *desigualdad de oportunidades*, Joaquín Estefanía a El País (7/11/2021)

quem un **model de protecció social català que posi les persones i les cures al centre**, construït sobre la lògica dels drets i que cerqui sempre el foment de l'autonomia i l'empoderament. El sistema de protecció ha de contribuir a combatre l'estigmatització de la pobresa **obrint el focus de manera inclusiva**, de manera que els serveis i recursos no siguin només per a famílies i persones en situació de vulnerabilitat sinó per al gruix de la població, com succeeix amb els sistemes públics d'educació i salut.

- El Pla pilot per **implementar la Renda Bàsica Universal** ha de marcar un punt d'inflexió en les **polítiques de garantia de rendes**, que fins al moment s'han mostrat clarament insuficients. La fragmentació, la condicionalitat, la complexitat dels requisits i la burocratització han generat un sistema poc garantista que deixa enrere nombrosos perfils i àmplies capes de la població. El **model universal** que es necessita per assegurar els mínims per a una vida digna alhora que s'elimina l'estigma de la pobresa, requereix **canvis estructurals en el sistema fiscal i administratiu**, entre altres, que s'han de començar a estudiar i plantejar a la ciutadania. Cal **obrir el debat** i generar un estat d'opinió favorable a la innovació social per avançar cap a una societat més justa i equitativa, on la igualtat d'oportunitats i la llibertat deixin de ser paper mullat.
- Alhora, en coherència amb el que representa dur a terme un pilot de RBU, cal **millorar les prestacions existents aplicant criteris orientats a ampliar la seva cobertura**, harmonitzant de manera urgent la Renda Garantida de Ciutadania i l'Ingrés Mínim Vital. Per traslladar la vocació d'universalitat a aquestes prestacions, la seva condició de **dret subjectiu** ha de prevaldre davant de previsions pressupostàries, que per altra banda en el cas de l'IMV ni tan sols s'arriben a complir per la rigidesa i la complexitat dels requisits i els entrebancs administratius, que resulten en un elevat nombre de denegacions². A Catalunya, la reducció del pressupost per a la RGC el 2022 respecte a l'import executat el 2020 no respon a aquesta lògica, ni tan sols tenint en compte la injecció estatal a compte de l'IMV pel baixíssim grau de cobertura d'aquest ajut en el seu primer període d'aplicació. Aquesta **reorientació de la RGC en consonància amb el pla de RBU** s'hauria de traduir en les següents millores: complementarietat amb els ajuts a l'habitatge; compatibilitat amb les rendes del treball inferiors a la RGC en qualsevol supòsit; reducció de l'empadronament a un any (com en el cas de l'IMV); reducció de l'edat mínima als 18 anys de manera genèrica (no limitada a determinats col·lectius); eliminació del requisit de comptar amb permís de residència (amb prioritat per a les famílies amb menors); eliminació de la condicionalitat per a un tram de la prestació, garantint la quantia completa a totes les persones beneficiàries; augment del complement per fills a càrrec i actualització de la quantia que es percep, vinculada a un índex de referència (IRSC) que continua congelat des de fa més d'una dècada.
- Davant el risc afegit d'exclusió que comporta la bretxa digital i que s'ha posat especialment de manifest en el context de pandèmia, cal assegurar també l'**accés de tota la població als canals digitals i els recursos tecnològics**, incloent la formació i les habilitats necessàries per fer-ne ús.

2. Tres de cada 4 sol·licitudes del Ingreso Mínimo Vital han sido denegadas, eldiario.es (11/11/2021)

INTRODUCCIÓ

L'informe INSOCAT 13 posa el focus en el **context de pandèmia de covid-19** i, específicament, en les seves conseqüències i seqüeles socials. El primer impacte a escala mundial de la pandèmia s'ha centrat, lògicament, en les qüestions mèdiques i sanitàries, amb dades de mortalitat extraordinàries i milions de persones que han patit i encara pateixen els símptomes d'una malaltia encara força desconeguda. Els efectes, però, van molt més enllà i **alteren la qualitat de vida i la dinàmica social** del conjunt del planeta. Les enormes conseqüències afecten múltiples esferes de la vida quotidiana: des de la paràlisi gairebé absoluta en els moments més àlgids —amb els períodes de confinament, estats d'alarma i tocs de queda—, fins a impactes que, de mica en mica, van sortint a la llum pública i guanyant protagonisme en l'agenda política i mediàtica, com ara **els efectes sobre la salut mental i les nombroses derivades socials**.

Malgrat que encara ens falta perspectiva per valorar-ho adequadament, a aquestes alçades podem donar un pas més en l'anàlisi de les conseqüències de la pandèmia en les condicions de vida de la població respecte a la primera aproximació que fèiem a la darrera edició de l'INSOCAT, el número 12. Com ha impactat la covid-19 al conjunt de la societat? **Ha afectat a tothom per igual o hi ha col·lectius i grups socials a qui ha colpejat amb més duresa?** Les polítiques socials han aconseguit parar el cop?

L'anàlisi no es pot descontextualitzar d'una **situació socioeconòmica encara marcada per la crisi econòmica del 2008**, els efectes de la qual s'han perllongat de manera persistent en la societat catalana i espanyola durant tota una dècada. La crisi de la covid-19, per tant, es produeix a les acaballes d'una dècada en què la pobresa i les desigualtats s'han aguditzat, malgrat els anuncis de brots verds en les dades macroeconòmiques i les proclames de certes institucions que anunciaven la fi de la crisi i l'inici de la recuperació. Aquesta perspectiva temporal àmplia, d'una dècada, ens serveix no només per identificar tendències, sinó també per **no desvincular les conseqüències de la covid-19 d'un model de protecció social** que, en els darrers anys, ha tingut dificultats per fer front a les crisis periòdiques que han afectat el país.

Aquest informe, per tant, emfasitza l'**impacte de la pandèmia en la situació socioeconòmica a Catalunya** i en la comparació amb el conjunt d'Espanya i de la Unió Europea. A banda dels elements de caràcter descriptiu, es contrasten **tres hipòtesis** bàsiques sobre el context socioeconòmic a Catalunya i la capacitat d'incidir en les situacions de pobresa i exclusió des de la inversió social i les actuacions de les institucions, tant públiques com del tercer sector social:

1. Catalunya pateix amb més intensitat l'impacte de les crisis que la resta de la UE, mentre que les xifres són força similars quan es comparen amb la resta d'Espanya. Així mateix, hi hauria un component estructural en les situacions de pobresa i exclusió social que ens fan pensar que no analitzem un fet aïllat i conjuntural, sinó **un fenomen de base estructural**. Aquesta hipòtesi la contrastarem amb dades que ens permetran valorar l'impacte diferenciat de la pandèmia.
2. Una primera raó per entendre aquesta constatació tindria a veure amb **la feble capacitat de convertir el progrés econòmic-laboral en benestar per al conjunt de la població**. En aquest sentit, l'informe pretén valorar si es dona una discrepància general entre els indicadors econòmics i els indicadors socials a Catalunya. I, més específicament, observar si **durant la pandèmia ha aguantat i s'ha recuperat millor l'economia que la comunitat**. Si validem

aquests plantejaments, hauríem de concloure que **el model econòmic català és feble en termes de distribució de la riquesa** i que les institucions públiques i la inversió social no són capaces de compensar aquesta tendència a la polarització social, la qual cosa ens porta a la tercera hipòtesi.

3. L'especial gravetat dels impactes negatius que les crisis provoquen en la situació social a Catalunya ens porta a constatar que la dificultat per respondre als embats està estretament vinculada amb la **baixa inversió social**, que es tradueix en un finançament insuficient de l'Estat de Benestar i en la fragilitat de les diverses institucions —tant públiques com privades— que intervenen en l'àmbit de la pobresa i l'exclusió social. Així, l'informe analitzarà la **capacitat de les polítiques socials per contrarrestar els efectes negatius de les crisis econòmiques**.

Estructura i metodologia

L'informe INSOCAT 13 s'ha estructurat en un **format lleugerament diferent als anteriors**, ja que tot i basar-se fonamentalment en dades estadístiques sobre la realitat de la pobresa i l'exclusió social, s'ha considerat oportú **potenciar les aportacions qualitatives i les valoracions polítiques** de l'informe, en detriment de la presentació exhaustiva de múltiples dades i indicadors. Així mateix, el treball aposta per superar les limitacions dels treballs acadèmics i posar l'èmfasi a afavorir un **text entenedor i divulgatiu** en què s'identifiquin fàcilment les principals idees i missatges a traslladar per part de les entitats d'acció social.

L'INSOCAT 13 prioritza, per tant, una **aproximació qualitativa i sintètica de les principals dades i tendències sobre la pobresa i l'exclusió social** a Catalunya, complementada amb les aportacions qualitatives de les persones professionals de les entitats socials. Tal com es comenta al llarg de l'informe, les dades estadístiques sovint presenten la realitat de manera freda, excessivament analítica. En canvi, **les entitats que acompanyem les persones en situació de vulnerabilitat i compartim vivències personals, familiars i col·lectives** sovint invisibilitzades i abordades tangencialment, coneixem de primera mà tot allò que hi ha al darrere d'un número absolut, una taxa o un percentatge.

L'informe s'estructura en **tres grans apartats**. En primer lloc, es presenten les principals dades agregades sobre la pobresa i l'exclusió social a Catalunya, posant l'accent en la realitat més recent (2020) contextualitzada en el marc de la dècada de 2010, per tal de veure'n l'evolució. En segon lloc, s'analitzen les dades sobre el context socioeconòmic posant especial èmfasi en el comportament de variables del mercat de treball i de les condicions laborals. En tercer lloc, s'analitzen variables socioeconòmiques i d'inversió pública relacionades amb les polítiques socials per comprovar fins a quin punt aquestes actuacions han estat una prioritat política, i quin ha estat el seu impacte a l'hora de mitigar les situacions de desigualtat i exclusió. Les principals conclusions se sintetitzen al resum executiu, junt amb algunes propostes de línies estratègiques de treball per part de les institucions i les entitats socials.

L'informe es basa fonamentalment en l'anàlisi de les **dades de l'Enquesta de Condicions de Vida 2020**, elaborada conjuntament per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i l'Institut Nacional de Estadística espanyol (INE). És la principal font d'informació per analitzar els fenòmens de pobresa i exclusió social, distribució de la renda i la riquesa, i altres dades en l'àmbit de les privacions de les llars o les condicions de vida (laboral, salut, residencial, etc.). Si bé les dades de l'enquesta incorporen alguns dels principals indicadors homologats a escala europea, les dades de 2020 no estan disponibles a nivell europeu, la qual cosa limita la capacitat

comparativa de la realitat catalana en el context de la Unió Europea. En alguns casos s'han consultat altres fonts estadístiques o documentals per complementar l'objecte d'estudi d'aquest informe. El treball de camp relacionat amb el buidatge i l'actualització de les dades de 2020 l'ha realitzat Maria Torres Bagur.

Les aportacions qualitatives de l'informe provenen d'un **grup de discussió amb membres de les entitats socials d'ECAS i d'una reunió del consell assessor** de l'informe. En les dues sessions els participants havien rebut un esborrany de les dades analitzades per tal de discutir-les, matisar-les i il·lustrar-les en base a les experiències de les entitats. La informació qualitativa provinent dels dos grups de discussió s'ha inclòs en forma de cites literals al llarg de l'informe.

En total hi van participar 15 persones: Mercè Darnell (Càritas Catalunya), Ferran Busquets (Arrels Fundació), Rosa Balaguer i Pau Dachs (Casal dels Infants), Sira Vilardell i Carme Porta (Fundació Surt), Juan López (Suara Cooperativa), Montse Corbera (Fundació Salut Alta), Anna Cruañas (Fundació Teresa Gallifa), Borja Castellet (Fundació El Llindar), Lluís Puigdemont (Fundació SER.GI), Teresa Crespo (Associació Ventijol), Jordi Ollé (Acció Solidària Contra l'Atur), Marta Garcia (Els Tres Turons) i Júlia Montserrat (col·laboradora).

1. IMPACTES DE LA CRISI A CATALUNYA: UNA MIRADA TEMPORAL

En aquest apartat s'analitzen les dades estadístiques bàsiques que descriuen l'estat de la pobresa i l'exclusió social a Catalunya. En els casos en què és possible, les dades es comparen amb el conjunt de l'Estat espanyol i de la Unió Europea. Les dades analitzades ens permeten extreure conclusions en dues dimensions: en primer lloc, al voltant de l'impacte i les conseqüències de la crisi econòmica que va esclatar el 2008 i que s'ha perllongat, malgrat les oscil·lacions, durant tota la dècada del 2010. En segon lloc, per valorar —amb una perspectiva encara molt limitada— els impactes recents de la pandèmia de covid-19 en la pobresa i les condicions de vida de la població.

Dues idees travessen aquest primer apartat:

- I. Les dades sobre pobresa i exclusió social a Catalunya mostren una **evolució negativa** en què s'identifica una **cronificació de les situacions de pobresa i exclusió social** i un **augment de les desigualtats**, si bé menys acusat.
- II. Aquesta evolució **impacta de manera desigual en funció de variables com l'edat, el gènere, la nacionalitat, el nivell d'instrucció o el sector d'activitat**. Aquesta pluralitat posa de relleu la importància de la **mirada interseccional** davant els fenòmens de pobresa i exclusió social.

1.1. Taxa AROPE

Taxa AROPE

(acrònim, en anglès, de les situacions de risc de pobresa o exclusió social, *at risk of poverty or social exclusion*). Resultat de tres indicadors: 1) taxa de risc de pobresa; 2) privació material severa; i 3) llars amb baixa intensitat de treball. Aquest indicador pretén superar les interpretacions estrictament monetàries de la pobresa i incorporar altres dimensions basades en una concepció multidimensional del fenomen, que inclou aspectes relacionats amb les llars, el treball o les xarxes comunitàries, entre d'altres. Aquest indicador és acceptat a escala europea i forma part de l'estratègia Europa 2020.

Taxa de risc de pobresa

Percentatge de persones que viuen en llars amb una renda disponible equivalent inferior al 60% dels ingressos medians corresponents al tipus de llar. Aquest percentatge marca a efectes estadístics el 'llindar de pobresa', que conceptualment (segons TermCat) és el nivell d'ingressos econòmics o de recursos per sota del qual una persona o una família no pot sobreviure en una societat determinada. L'equivalència es construeix sobre la base dels índexs de l'OCDE modificats.

Intensitat de treball per llar

Nombre de mesos treballats durant l'any per part de tots els membres de la llar en edat laboral en relació als mesos que teòricament podrien treballar; una intensitat de treball igual o inferior a 0,20 es considera baixa.

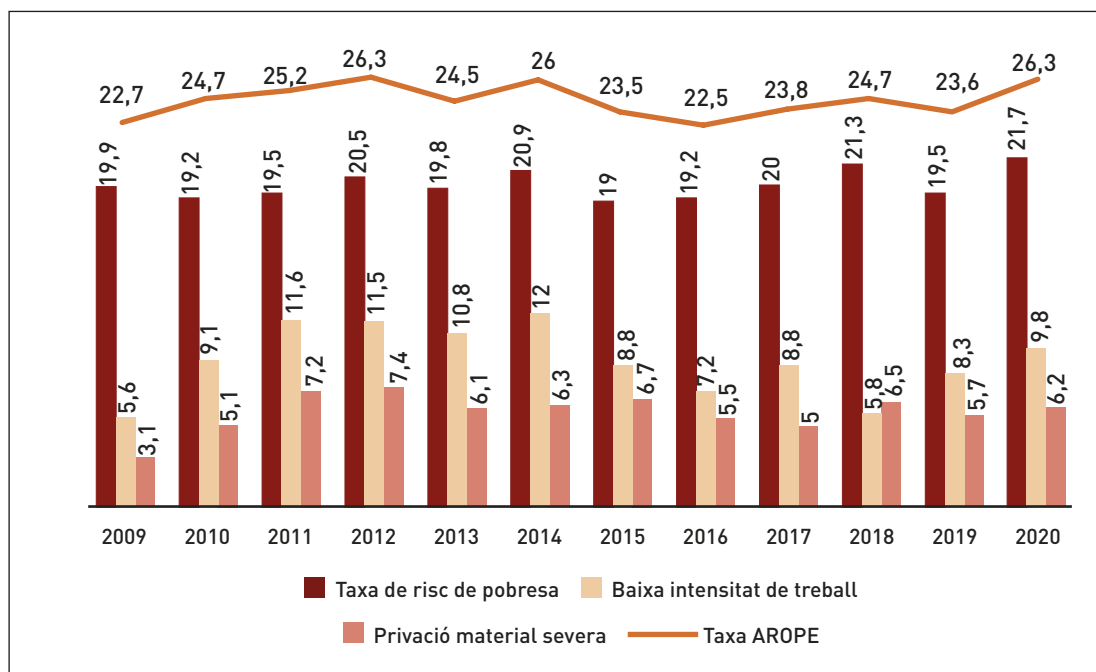
Privació material severa

Població que no pot permetre's el pagament de quatre dels següents nou ítems: hipoteca, lloguer o pagaments a termini; manteniment de l'habitatge a una temperatura adequada; una setmana de vacances l'any; un àpat amb carn, pollastre o peix cada dos dies; telèfon; televisió; rentadora; cotxe; despeses imprevistes.

Tal com es mostra en el gràfic 1, **totes les variables analitzades en la taxa AROPE a Catalunya empitjoren durant el període 2010-2020**. Més concretament, destaquem les següents dades:

- **Un 26,3% de la població catalana o, el que és el mateix, gairebé dos milions de persones, està en risc de pobresa i exclusió social.**
  - Durant la dècada, la tendència ha estat a l'alça, cosa que demostra que no s'ha estat capaç d'esmortir els efectes de les crisis (econòmica i de la covid) amb les polítiques socials.
  - Entre el 2009 i el 2020, la taxa AROPE ha crescut un 3,6%, tot i lleugeres oscil·lacions. Es tracta d'un creixement important, que caldrà veure com es materialitza en els propers anys, sobretot per tal de valorar els efectes a mitjà i a llarg termini de la covid-19. Entre 2019 i 2020, la taxa ha augmentat un 2,7%.
  - En el cas d'Espanya, la taxa AROPE de 2020 se situa en el 26,4%, una xifra gairebé idèntica a la catalana. En el cas espanyol, es trenca amb una tendència positiva des de 2014, moment en què la taxa havia assolit un pic del 29,2% de la població.
- Pel que fa a la **taxa de risc de pobresa**, s'ha incrementat un 1,8%, passant del 19,9% de 2009 al 21,7% de 2020. En aquest indicador també es registren oscil·lacions, tot i que menys intenses que en el conjunt de la taxa AROPE. Tanmateix, **en el període 2019-2020 es produeix un dels creixements anuals del període més intensos, del 2,2%**. Aquesta dada mostraria que en el darrer any hi ha hagut una agudització de la crisi. En el cas espanyol, la taxa de risc de pobresa és inferior a la catalana, concretament del 21%.
- Les llars catalanes amb **baixa intensitat de treball s'han gairebé doblat entre 2009 i 2020, del 5,6% al 9,8%**. L'efecte de la covid-19 és important, però en anys anteriors s'havien viscut creixements anuals superiors, especialment en el període 2011-2013. També en aquest cas, les dades ofereixen una xifra molt similar a les dades d'Espanya (9,9%).
- En darrer lloc, en el cas de la **privació material severa**, les dades són igualment preocupants: **es passa del 3,1% al 6,2%**. En el període 2011-2012 s'observen les pitjors dades (de més del 7% de la població), però les dades de 2020 (6,2%) fan témer una dinàmica negativa en les situacions més severes. En aquest indicador és on **s'observa una diferència més significativa entre les dades de Catalunya i Espanya**, amb una privació material severa del 7% a nivell estatal.

Gràfica 1. Taxa AROPE i els seus components a Catalunya, 2009-2020 (%)

Font: Elaboració pròpia en base a l'Enquesta de Condicions de Vida. Idescat.

En termes generals, doncs, a Catalunya 1 de cada 4 persones es troba en risc de pobresa i exclusió social. Des de la perspectiva temporal, les dades ens il·lustren una dècada en què, per a un percentatge significatiu de la població, la pobresa i l'exclusió no només no s'han revertit, sinó que en alguns casos s'han incrementat. Així mateix, els col·lectius amb situacions més precàries i cronificades han augmentat de manera important.

En termes generals, les dades de 2020 mostren unes proporcions molt similars en comparació amb el conjunt de l'Estat espanyol (Taula 1): les úniques diferències substancials són en la taxa de risc de pobresa (0,7% més alta a Catalunya) i la privació material severa (0,8% més alta a Espanya).

Taula 1. Taxa AROPE i els seus components a Catalunya i Espanya, 2020 (%)

	Taxa de risc de pobresa	Baixa intensitat de treball	Privació material severa	Taxa AROPE
Catalunya	21,7	9,8	6,2	26,3
Espanya	21	9,9	7	26,4

Fonts: Elaboració pròpia en base a l'Enquesta de Condicions de Vida (Idescat) i European Anti-Poverty Network (EAPN, 2021)

Tot i no disposar de dades de 2020 per al conjunt de la Unió Europea per comparar-les amb Catalunya i Espanya, el 2019 la taxa AROPE de la UE-27 era del 21,1%, una xifra que ascendia al 23,6% a Catalunya i al 25,3% a Espanya (Eurostat).

Les situacions de pobresa i exclusió amb les que treballem provoquen molt de desgast, sobretot per la dificultat a l'hora de recuperar l'ascensor social que en generacions prèvies havia afavorit la mobilitat social. El context socioeconòmic i laboral no ens deixa fer més que contenir. Tapem forats, però l'aigua s'escapa.

Lluís Puigdemont, Fundació SER.GI

Cronificació, estancament, contenció i desgast són els adjectius que millor descriuen la posició de les entitats socials davant l'enquistament de les situacions de pobresa i exclusió.

En aquest sentit, diverses entitats destaquen que la situació durant aquesta dècada, malgrat lleugeres oscil·lacions, no s'ha alterat de manera substancial. La dècada 2010-2020 ha significat per a moltes persones la perpetuació de les situacions de pobresa i privació. **No ens trobem, per tant, davant d'etapes o moments de crisi excepcionals**, sinó que per a un part important de la població té **caràcter estructural**. La pandèmia i el confinament han accentuat velles problemàtiques, però també n'han fet emergir de noves.

La població que atenem està sempre en crisi, amb molta desprotecció. L'emergència sanitària ha passat, però la social s'ha perpetuat i augmentat.

Juan López, Suara Cooperativa

Una de les conseqüències que més hem percebut les entitats socials són els efectes del confinament i el **col·lapse institucional** en les relacions entre els usuaris i les administracions públiques. Les limitacions a la presencialitat i les **dificultats per aconseguir cites i mantenir contacte cara a cara** han evidenciat la **profunditat de l'esclatxa digital**. La ingent quantitat de tràmits, processos i interaccions que s'han traslladat a les gestions online ha dificultat enormement les relacions de la ciutadania amb les administracions i l'esclatxa afecta sobretot les persones que no disposen d'aparells, connexió o capacitats bàsiques per utilitzar els recursos tecnològics.

S'ha donat suport a l'hora de realitzar tràmits virtuals, però les barreres no només són digitals, sinó també lingüístiques.

Montse Corbera, Fundació Salut Alta

Més enllà de les dades globals, és interessant desglossar la taxa AROPE en funció de diferents variables (Taula 2) i, d'aquesta manera, observar les particularitats dels diferents grups poblacionals:

Taula 2. Taxa AROPE segons variables a Catalunya, 2015-2020 (%)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sexe						
Homes	23,3	21,1	23,1	21,7	22	24,9
Dones	23,8	24	24,5	27,5	25,1	27,8
Edat						
Menys de 18 anys	31,7	26,6	29,5	31,2	32,8	35,9
De 18 a 64 anys	24,1	23,1	24,3	23,9	24	25,6
65 anys i més	12,8	16,4	16,6	20,6	13	19,7
Activitat						
Ocupats	15	14,1	15,3	17	14,9	13,4
Ocupats assalariats	13,7	13,5	14,2	16	14,8	11,6
Ocupats empresaris	21,4	16,9	22,4	24,6	15,2	27,9
Aturats	54,6	56,8	59,3	48,3	49,8	53,8
Jubilats	10,9	13,8	12,3	16,2	11,5	14,7
Nacionalitat						
Espanyola	19,1	19,7	19,7	20	17,6	19,5
Resta del món	51,8	45,3	47,7	54,2	53,3	61,6
Nivell formatiu assolit						
Educació primària o inferior	29,1	27,9	30,4	32,8	31,6	36,9
Educació secundària 1r cicle	34	31,9	29,9	32	27,2	29,2
Educació secundària 2n cicle	21,8	22,5	24	25,4	22,4	27,2
Educació superior	9,3	11,1	11,8	11,6	12,1	12,3

Font: Elaboració pròpia en base a l'Enquesta de Condicions de Vida (Idescat)

Pel que fa al sexe, en el període 2015-2020 s'incrementa la proporció d'homes i dones en risc de pobresa i exclusió, però les dones ho pateixen d'una manera més intensa: +4% entre les dones vs. +1,6% entre els homes. **Per a les dones, l'efecte covid-19 trenca amb certa recuperació dels anys 2018-2019 i el risc de pobresa o exclusió augmenta gairebé 3 punts el darrer any.** De fet, mentre el 2015 la proporció era similar per a homes i dones, en els darrers cinc anys la diferència s'ha eixamplat notablement i, per a les entitats, la major incidència de la crisi en les dones ha estat una realitat palpable.

La vulnerabilitat és especialment gran quan són dones soles amb fills a càrrec. Quan a aquestes dones se'ls afegeixen variables com la nacionalitat [no espanyola], la situació administrativa [irregular], la manca de xarxes socials i familiars, els salaris baixos o les condicions laborals precàries, la situació s'agreuja encara més.

Anna Cruañas, Fundació Teresa Gallifa

Pel que fa a l'edat, la taxa AROPE també augmenta en totes les franges, però amb intensitats diferents. Els menors de 18 anys són els més afectats: **1 de cada 3 menors de 18 anys està en risc de pobresa o exclusió**. La població d'entre 18 i 64 anys es manté relativament estable (1 de cada 4) i la de més de 65 anys incrementa el seu risc de manera notable, sobretot entre 2019 i 2020 (gairebé 7 punts en un any): **1 de cada 5 majors de 65 anys està en risc de pobresa**, justament una etapa més propensa a patir situacions de manca d'autonomia i vulnerabilitat.

Els menors d'edat són el col·lectiu amb menys capacitat de reversió de les situacions de pobresa després de rebre transferències socials.

Pau Dachs, Casal dels Infants

Les situacions de pobresa a les llars tenen greus conseqüències en els infants i joves en l'àmbit educatiu. En alguns casos es veuen abocats a abandonar els estudis, ja que les necessitats de les famílies els empenyen a accedir al mercat laboral, ja sigui formal o informal.

Borja Castellet, Fundació El Llindar

Les situacions que pateixen els pares i mares repercuteixen desfavorablement en els infants i els joves, que acusen l'angoixa i el patiment de casa i la impossibilitat dels progenitors de dedicar-se als fills i filles de manera adequada.

Per nivell de formació, en el període 2015-2020 **només registren millora els qui assoleixen estudis secundaris o de 1r cicle**; els indicadors empitjoren per a la resta de grups. Malgrat això, es manté la correlació entre major nivell d'instrucció i menor risc de pobresa o exclusió. Les dades mostren que les persones amb educació primària o inferior **representen el 37% de la població en risc de pobresa o exclusió**, una proporció que baixa fins el 12% en el cas dels qui tenen estudis superiors.

Finalment, pel que fa a la nacionalitat, **ser estranger esdevé sinònim de risc de pobresa o exclusió**. Des de 2015, el risc de pobresa puja del 52% al 61,6% entre les persones que no tenen nacionalitat espanyola, però el darrer any l'increment és del 8%, la qual cosa demostra que són els principals damnificats per la crisi. **Les diferències entre les persones amb nacionalitat espanyola i estrangera s'han eixamplat**: si el 2015 la diferència era del 32,7%, el 2020 s'enfila fins el 42,1%.

Les persones estrangeres en situació administrativa irregular estan en una situació especialment vulnerable, ja que ocupen els llocs de treball més precaris i menys qualificats. També tenen més dificultats per accedir a prestacions socials i serveis bàsics com l'habitatge, amb especial incidència de situacions de relloguer, infrahabitatge, okupacions i males condicions d'habitabilitat.

Mercè Darnell, Càritas Barcelona

Un altre indicador interessant és la intensitat o bretxa del risc de pobresa, que mesura la intensitat de les situacions de pobresa; per dir-ho en termes col·loquials, ens indica "com de pobres són els pobres"³. La taula 3 recull de manera comparativa la intensitat del risc de pobresa a Catalunya, Espanya i la UE entre 2014-2020:

Taula 3. Intensitat o bretxa del risc de pobresa a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2014-2020 (%)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Catalunya	37,3	35,7	29	30,3	28,3	25,5	37,9
Espanya	31,6	33,8	31,4	32,4	28,5	29,1	:
Unió Europea	24,6	24,8	25	24,1	24,6	24,5	:

Font: Elaboració pròpia en base a l'Enquesta de Condicions de Vida (Idescat)

D'aquestes dades, en destaquem tres lectures:

- L'estabilitat de les dades de la UE (entre el 24,1% i el 25%) contrasta amb **la volatilitat i l'em-pitjorament de les dades a Catalunya** (entre el 25,5% i el 37,9%) i Espanya (entre el 28,5% i el 33,8%).
- Catalunya ofereix unes xifres pitjors que Espanya per als anys 2014 i 2015, però sembla recuperar-se i donar-hi la volta durant el període 2018-19. Tot i les oscil·lacions, en el període 2014-2019 les dades havien millorat, però **els efectes de la pandèmia** han estat nefastos el 2020.
- Tot i que només disposem de dades per Catalunya, l'impacte ha estat considerable el darrer any, amb **un increment de gairebé 12 punts**. A més, aquesta diferència significa recuperar les xifres de 2014 i, per tant, retrocedir a un percentatge elevat que s'havia anat reduint any rere any.

3. Informe INSOCAT 8: *La crisi no s'acaba, la pobresa es cronifica* [Entitats Catalanes d'Acció Social, 2017]

1.2. Índexs de desigualtat (Gini – S80/S20)

Índex de Gini

Mesura el grau de desigualtat entre els ingressos d'una comunitat. El rang dels valors és d'entre 0 i 1 quan s'expressa com a coeficient (el valor 1 correspon a la màxima desigualtat i el 0 a la màxima igualtat) o d'entre 0 i 100 quan s'expressa com a índex. L'índex de Gini permet comparacions territorials i temporals, possibilitant una anàlisi que palesa l'augment o la disminució de la desigualtat econòmica.

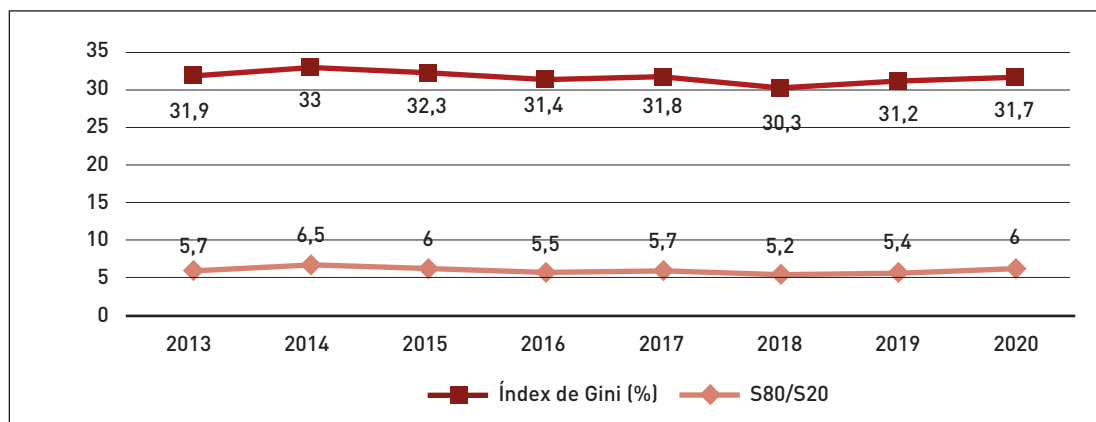
S80/S20

L'índex de ràtio S80/S20 mesura la desigualtat en la distribució a través de ràtios entre percentils. S'interpreta com la proporció dels ingressos totals percebuts pel 20% de la població amb majors ingressos en relació a la percebuda pel 20% de la població amb menors ingressos.

Les dades analitzades fins el moment ens permeten intuir que, a banda de l'increment i la intensificació de les situacions de pobresa i exclusió, **la societat catalana ha viscut en els darrers anys processos d'intensificació de les desigualtats socioeconòmiques**. Entre els diversos índexs que ens permeten analitzar específicament l'evolució de les desigualtats, ens fixem en l'índex de Gini i en l'indicador S80/S20.

A la gràfica 2 es poden consultar les dades per al període 2013-2020. En primer lloc, les dades mostren certa **estabilitat en els índexs de desigualtat en aquest període**, durant el qual les xifres macroeconòmiques i d'ocupació experimenten un lleuger creixement (com es veurà al proper apartat, el PIB català de 2013 era de 201.000 milions d'euros i el 2019 gairebé assoliria els 250.000 milions). En segon lloc, si ens fixem específicament en el període 2019-2020, s'observa com **l'impacte de la crisi de la covid-19 es tradueix ràpidament en un empitjorament de les dades, amb un augment de les desigualtats**.

Gràfica 2. Indicadors de distribució personal de la renda a Catalunya: índex de Gini (%) i S80/S20, 2013-2020

Font: Elaboració pròpia en base a l'Enquesta de Condicions de Vida (Idescat)

Més concretament:

- Les dades de l'índex de Gini mostren una **tendència relativament estable, entre el 30% i el 32%, de 2013 a 2020**. El període 2013-2015 és el moment àlgid de les desigualtats, mentre que a partir de 2019 s'observen dos anys de repunt.

- L'indicador S80/20 actua de la mateixa manera, amb lleugeres oscil·lacions però amb un repunt a l'alça el 2020, que caldrà veure com es comporta els propers anys.

Si comparem les dades de l'índex S80/S20 tal com es presenten a la taula 4, l'evolució ha estat pitjor en el cas català. Mentre que inicialment, el 2008, l'índex català era més baix (4,8) que l'espanyol (5,6), l'any 2020 Catalunya assoleix el 6 i se situa per sobre del 5,8 espanyol. D'altra banda, tant a Catalunya com a Espanya les desigualtats havien crescut en el període 2008-2014 i s'havien reduït lleugerament en el període 2015-2018. Entre 2019 i 2020 les desigualtats creixen de manera destacada en el cas de Catalunya (0,6), mentre que a Espanya es redueixen un 0,1.

Taula 4. Desigualtat de la distribució de la renda S80/S20 a Catalunya, Espanya i UE, 2008-2020

	Catalunya	Espanya	Zona euro	Unió Europea
2008	4,8	5,6	4,9	
2009	5	5,9	4,9	
2010	5,8	6,2	4,9	4,9
2011	5,9	6,3	5	5
2012	6,5	6,5	5	5
2013	5,7	6,3	5,1	5
2014	6,5	6,8	5,2	5,2
2015	6	6,9	5,2	5,2
2016	5,5	6,6	5,2	5,2
2017	5,7	6,6	5	5,1
2018	5,2	6	5,1	5,2
2019	5,4	5,9	:	5
2020	6	5,8	:	:

Font: Elaboració pròpia en base a l'Enquesta de Condicions de Vida (Idescat)

La comparativa europea ens mostra índexs de desigualtat inferiors a la UE que a Catalunya i Espanya, tot i que el 2008 la zona euro estava, de fet, una dècima per sobre del cas català. Les xifres europees han travessat amb major estabilitat la darrera dècada, amb oscil·lacions de com a màxim tres dècimes. En el cas dels països de la zona euro, entre 2008 i 2018 les desigualtats han augmentat, però de forma molt minsa si es compara amb els increments catalans i espanyols.

Per resumir...

- Les dades agregades de Catalunya mostren com, des de l'esclat de la crisi de 2008, les situacions de pobresa i exclusió no només s'han mantingut sinó que s'han incrementat, sobretot arran de la covid-19. En comparació amb les dades de l'Estat espanyol, la situació és molt similar.
- Es podria parlar, per tant, d'una dècada en la qual les situacions de pobresa i exclusió han afectat de manera constant entre un 20 i un 25% de la població catalana. Aquesta persistèn-

cia no només indica, com es veurà a continuació, una **incapacitat de les polítiques socials per fer-hi front**, sinó també una **cronificació de la pobresa i la vulnerabilitat**.

- Tanmateix, les dades agregades mostren com **aquestes situacions afecten de manera especialment intensa certs col·lectius socials**. La crisi no afecta tothom per igual, sinó que la pateixen sobretot **dones, infants, joves i persones estrangeres**.
- Les situacions de pobresa i exclusió es produeixen a partir de l'acumulació de diferents variables que, en sumar-se, aguditzen la intensitat i la cruesa de les condicions de vulnerabilitat. **La intersecció de diferents variables —com ara el sexe, l'edat, el nivell d'instrucció, la nacionalitat, l'estructura familiar o el sector d'activitat— afegeix complexitat a les situacions de pobresa i exclusió**. L'abordatge per part d'institucions i entitats esdevé força més difícil pel fet que veiem molt limitada la nostra capacitat d'incidència davant de problemes profunds i estructurals.

Treballem amb recursos assistencials que no donen resposta a necessitats estructurals.

Sira Vilardell, Fundació Surt

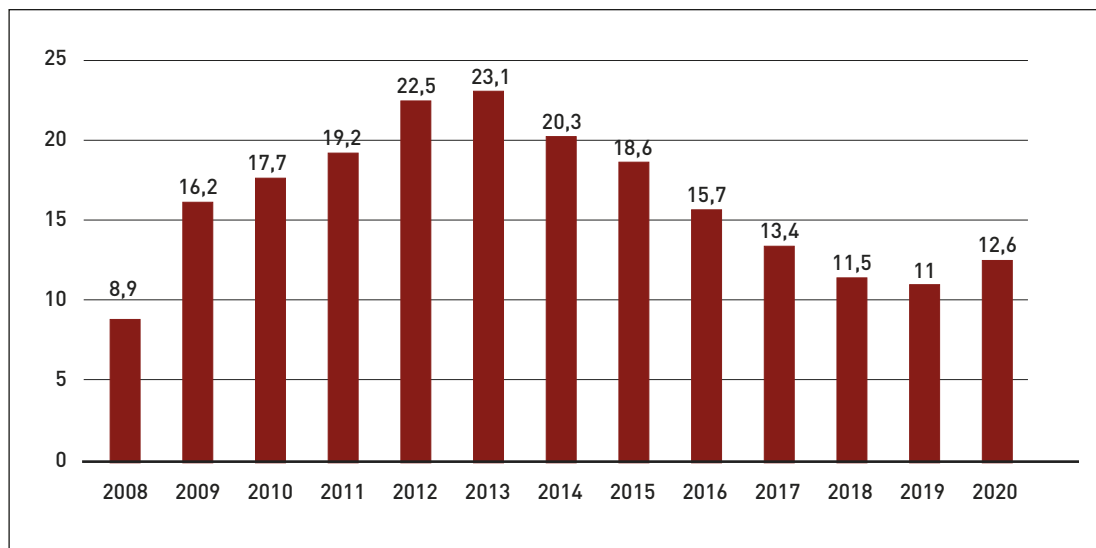
2. UNS IMPACTES DIFERENCIALS: SOBREVIU L'ECONOMIA, PATEIX LA CIUTADANIA

En aquest apartat volem contrastar una sospita. Ens referim a les diferències entre el comportament de les xifres macroeconòmiques i les dades que reflecteixen les situacions de pobresa i les dinàmiques d'exclusió social a Catalunya. **Mentre l'economia sobreviu i es recupera de les crisis, la dimensió social les pateix amb major intensitat i de manera més persistent**. Aquesta sospita pot estar relacionada amb la **fragilitat del nostre model de benestar**, com abordarem en l'apartat següent, però també amb un **model econòmic i laboral** que mostra **més capacitat d'expansió que de redistribució** de la riquesa que col·lectivament som capaços de generar.

D'entrada, l'**evolució del PIB per càpita** a Catalunya durant les darreres dècades registra una **recuperació a partir de 2013 que contrasta amb els indicadors socials** analitzats fins ara. Segons dades de l'Idescat, els períodes 1986-1992, 1992-2000 i 2000-2007 van ser etapes de creixement (+4,4%, +2,3% i +1,5%, respectivament). La crisi de 2008 es va traduir en un decreixement del PIB per càpita del -2,1% durant el període 2008-2013, mentre que a partir de 2013 ja s'inicia la recuperació amb un +2,3% de creixement durant el període 2013-2019. Per tant, la crisi de 2008 va provocar efectivament una caiguda (moderada) del PIB, però mentre que en els anys posteriors l'economia es va recuperar, l'**evolució positiva no es va traslladar a la realitat social**.

D'altra banda, les dades d'atur de 2008 a 2020 ens permeten valorar l'impacte de la crisi de 2008, la posterior recuperació i el nou cop que infringeix la pandèmia de covid-19. La gràfica 3 mostra com l'atur presenta una evolució en forma de muntanya durant aquest període: la crisi de 2008 exerceix un fort impacte entre 2008 i 2013 (+14,2 punts, del 8,9% al 23,1%), es recupera significativament entre 2013 i 2019 (-12,1 punts, del 23,1% a l'11%) i, curiosament, pateix una lleugera sotragada l'any 2020 (+1,6 punts, de l'11% al 12,6%).

Gràfica 3: Taxa d'atur a Catalunya, 2008-2020 (%)

Font: Elaboració pròpia en base a dades d'Idescat

D'aquestes xifres en destaquen dos aspectes. D'una banda, la capacitat de recuperació de l'ocupació després de l'impacte de 2008, mostrant prou robustesa com per superar els moments difícils. No obstant, aquest comportament es distancia de l'evolució del PIB per la seva magnitud; és a dir, opera en termes de declivi i recuperació, però ho fa des d'uns nivells molt elevats. En definitiva, **les xifres d'atur no semblen patir les mateixes pressions i tendències que els indicadors socials, però mostren també un problema de caràcter estructural.**

D'altra banda, durant la crisi de la covid-19 la política de suport a l'economia, a través dels ERTO, ha estat potent i eficaç a l'hora de mitigar els efectes de la crisi sobre l'ocupació. Tanmateix, **cal ser prudent a l'hora d'analitzar els efectes dels ERTO** sobre les dades d'atur, ja que les persones beneficiàries no es registren com a aturades mentre reben aquesta prestació. Caldrà veure si aquestes dades experimenten alguna modificació important quan acabi el període de vigència dels ERTO (febrer de 2022, si no es prorroguen de nou); si el mercat de treball no és capaç d'absorbir aquest percentatge important de població activa, les xifres poden ser pitjors del que ens mostren les dades de 2020.

La dimensió de gènere afecta de manera especialment intensa les dades d'ocupació, tal com mostra la taula 5: **l'evolució de l'atur ofereix pitjors xifres per a les dones** que per als homes. Després d'una major dificultat per recuperar-se de l'impacte de la crisi de 2008, ara s'han vist especialment afectades per l'impacte de la pandèmia.

Taula 5. Taxa d'atur a Catalunya per sexe, 2008-2020 (%)

	Homes	Dones	Total
2008	9	8,7	8,9
2009	17,2	15	16,2
2010	18,6	16,5	17,7
2011	19,8	18,4	19,2
2012	23,2	21,7	22,5
2013	23,7	22,4	23,1
2014	20,6	20	20,3
2015	17,8	19,4	18,6
2016	14,6	16,9	15,7
2017	12,5	14,4	13,4
2018	10,9	12,1	11,5
2019	10,6	11,5	11
2020	11,9	13,4	12,6

Font: Elaboració pròpia en base a dades d'Idescat

Bona part de la recuperació econòmica i laboral es dilueix en el moment de traslladar-se a les persones més fràgils i vulnerables, tal com observen els professionals de les entitats al grup de discussió.

Les intervencions socials xoquen amb una realitat que no es transforma. Només fem contenció i a cada bugada perdem un llençol.

Lluís Puigdemont, Fundació SER.GI

Una circumstància que s'explica principalment per **un model econòmic basat tant en la concentració dels beneficis, com en la precarietat laboral**. Tanmateix, aquesta precarietat —que impediria una recuperació equilibrada després de les crisis— afecta de manera diferencial a diversos col·lectius. **Dones, joves i persones d'origen migrat pateixen més intensament la precarietat laboral**. Les entitats socials observem com sovint les xifres no recullen les realitats més punyents d'aquests col·lectius, de manera que la realitat és pitjor del que mostren les dades estadístiques. Ara en trobem un exemple clar **en els ERTO arran de la pandèmia de covid-19, que no tenen cap efecte en la població que treballa en l'economia informal o submergida**, entre la qual bona part ho fa per una situació administrativa irregular que nega la possibilitat de cotitzar i gaudir d'unes condicions de treball dignes.

Els joves viuen en una crisi constant. De fet, el terme 'crisi' no reflecteix adequadament una situació d'emergència permanent, que no passa i que afecta de manera molt especial alguns col·lectius.

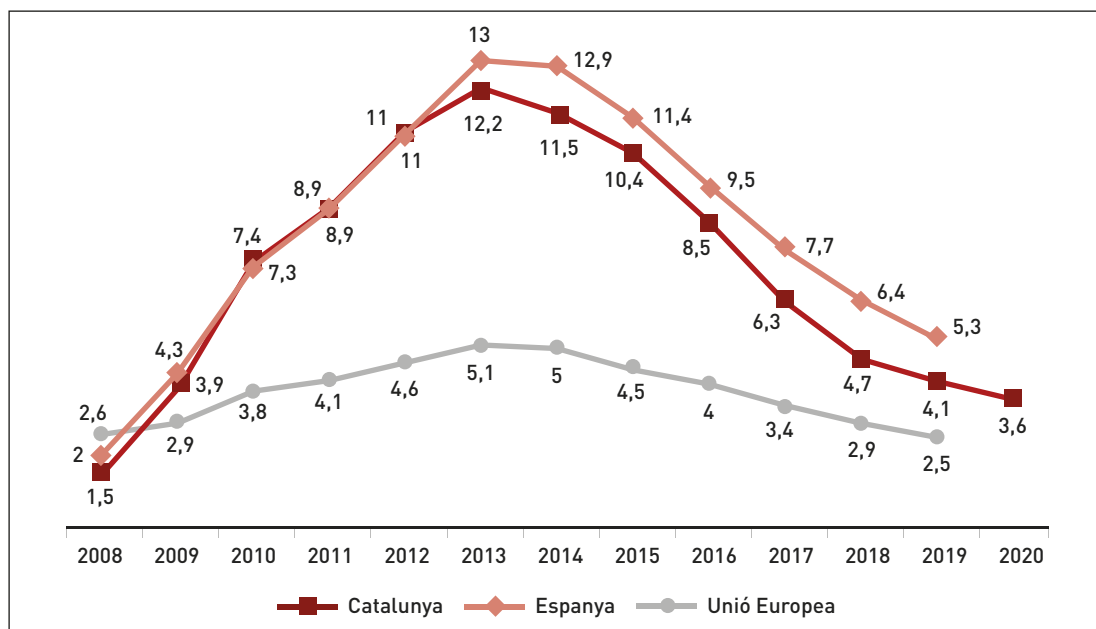
Borja Castellet, Fundació El Llidir

L'atur de llarga durada permet posar el focus en el col·lectiu més afectat pel risc d'exclusió social. El gràfic 4 ofereix una mirada panoràmica i comparativa que mostra com aquesta varia-

ble traça una evolució similar a l'atur en general: creix de manera accentuada entre el 2008 i el 2013 (+10,7 punts), millora entre el 2013 i el 2019 (-7,5 punts) i actualment, malgrat la pandèmia, continuaria millorant (del 4,1% de 2019 al 3,6% de 2020). Tot i aquesta recuperació, no hem tornat a l'1,5% de 2008.

Gràfica 4. Taxa d'atur de llarga durada a Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2008-2020 (%)

Font: Elaboració pròpia en base a dades d'Idescat i Eurostat

En comparació amb Espanya i la UE, la situació inicial era més favorable a Catalunya: un 1,5% davant el 2% d'Espanya o el 2,6% per al conjunt de la UE. En canvi, destaca l'evolució especialment negativa a Catalunya, amb dades pitjors que a Espanya i la UE. Partint de xifres pitjors ja el 2010 (7,4% a Catalunya, 3,8% a la UE), continuen empitjorant fins l'actualitat: el 2019 Catalunya té un 4,7% d'atur de llarga durada davant el 6,4% d'Espanya i el 2,9% de la UE. Entre el 2008 i el 2019, a la UE s'ha reduït en 0,1 punts mentre a Catalunya i a Espanya ha augmentat 2,6 i 3,3 punts, respectivament.

La precarització laboral també es manifesta en els tipus de contractes. Les taules 6 i 7 mostren com la crisi de la covid ha suposat una destrucció important de llocs de treball, amb un nombre de contractes inferior als de 2008. El percentatge de contractes indefinits passa del 16,9% el 2008 al 14,7% el 2020.

Taula 6. Contractes de treball registrats a Catalunya, per modalitat de contracte (indefinit o temporal)

	2008	2010	2015	2019	2020
Indefinits	425.932,00	259.712,00	325.533,00	447.198,00	331.312,00
Temporals	2.095.960,00	1.914.713,00	2.406.282,00	2.899.057,00	1.928.301,00
Total	2.521.892,00	2.174.425,00	2.731.815,00	3.346.255,00	2.259.613,00

Font: Elaboració pròpia en base a dades d'Idescat

Taula 7. Taxa de temporalitat en els contractes de treball registrats a Catalunya (indefinitos o temporals), 2008-2019 (%)

	2008	2010	2015	2019	2020
Contractes indefinits	16,9	11,9	11,9	13,4	14,7
Contractes temporals	83,1	88,1	88,1	86,6	85,3

Font: Elaboració pròpia en base a dades d'Idescat

Un fenomen relativament nou exemplifica la manca de relació entre les dinàmiques econòmiques i les situacions socials: **l'increment de la categoria de 'treballadors pobres'**, un conjunt de persones i famílies que malgrat tenir feina necessiten de suports socials per assegurar-se els mínims vitals. **No es tracta només de baixos salaris, sinó també de la inestabilitat que impedeix portar una vida digna i autònoma amb les rendes del treball.** Les dades disponibles actualment resulten poc fiables i difícils d'analitzar, tant en termes temporals com comparatius, però l'extensió i la importància d'aquest fenomen és manifesta. L'existència mateixa d'aquesta categoria il·lustra com **s'ha trencat la vinculació entre el treball i el benestar social, entre els progressos econòmics i les dinàmiques d'exclusió social.**

Davant d'aquesta ruptura, l'atenció social es veu **abocada a una tasca assistencial que només pot abordar, i de manera insuficient, les necessitats més urgents**, sense capacitat per transformar la realitat ni per projectar itineraris amb expectatives de futur. Aquest estancament genera en els professionals frustració i esgotament.

Si no aconseguim generar canvis estructurals —en el model econòmic, en l'habitatge...— només podem actuar assistencialment. No serveix per res empoderar les persones amb les que treballem, que facin cursos i més cursos que no serveixen per res.

Juan López, Suara Cooperativa

Mentre les institucions no donin respostes a problemàtiques estructurals com l'exclusió residencial o la normativa d'estrangeria, **la intervenció social està condemnada a treballar en la contenció** i difícilment es podran desenvolupar actuacions enfocades a promoure l'autonomia i l'empoderament. Aquesta realitat **limita el marge d'actuació de l'acompanyament i empobreix enormement la capacitat de transformació de fons.** A més, el discurs hegemònic en l'opinió pública posa un èmfasi excessiu en les responsabilitats individuals (com ara l'esforç personal), **obviant elements estructurals que dificulten enormement les possibilitats de superar les múltiples adversitats** que afecten els col·lectius en situació de pobresa o exclusió.

El triangle pobresa-treball-salut és imprescindible per entendre les situacions de precarietat severes que afecten àmplies capes de la població.

Ferran Busquets, Arrels Fundació

Taula 8: Població amb limitació de l'activitat a causa d'un problema de salut a Catalunya, 2020 (%)

	Total població	Sexe		Grup d'edat				
	Total	Homes	Dones	0 - 14 anys	15 - 44 anys	45 - 64 anys	65 - 74 anys	75 i més anys
Sí, greument limitat/da	3,7	3,1	4,3	0,3	2,0	2,9	3,8	18,7
Sí, limitat/da però no greument	11,0	10,5	11,4	2,6	6,0	15,3	20,8	22,4
No limitat/da	85,3	86,4	84,2	97,1	92,0	81,8	75,4	58,8

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA)

La taula 8 mostra el percentatge de població amb limitacions a causa de problemes de salut. Les dades de 2020 mostren que aproximadament **un 15% de la població catalana té alguna afectació de salut que condiciona la seva activitat quotidiana**, amb una incidència superior en les dones. Les dades mostren una **correlació important entre les limitacions greus i el nivell d'instrucció**: mentre que un 11,4% de les persones amb estudis primaris té limitacions greus, aquesta xifra cau fins l'1,4% entre les persones amb formació superior. Altres dades basades en l'anàlisi de malalties i problemes de salut (com les hores de son, el sobrepès, la depressió o l'ansietat) mostren resultats similars.

3. LA INCAPACITAT PER MITIGAR ELS IMPACTES: LA FRAGILITAT DE LES POLÍTIQUES I LES INTERVENCIIONS SOCIALS

L'aparent feblesa de l'Estat de Benestar català s'expressa a través de l'**escassa capacitat de les inversions i les intervencions socials** a l'hora de fer front als problemes de pobresa i exclusió. La taula 9 recull les dades sobre el **risc de pobresa abans i després de les transferències socials**: el pic abans de les transferències es produeix el 2014 (46,4%), baixa progressivament fins el 2018 (41%) i **torna a augmentar el 2019 (43,6%) i el 2020 (42,2%)**. Després d'aplicar totes les transferències aquests percentatges tendeixen a reduir-se a la meitat (es queden entre el 19% i el 21% de la població) i mostren un comportament més estable en el temps. El 2020 es detecta un lleuger increment: el 21,7% registrat representa la xifra més elevada de tot el període.

Així doncs, malgrat la diferència d'uns 20 punts entre la situació de risc de pobresa abans i després de les transferències socials, resulta destacable l'**estancament a l'entorn del 20% de pobresa malgrat aquestes transferències**. Des d'una perspectiva temporal, les dades de 2013 i 2020 mostren com la taxa de risc de pobresa abans de totes les transferències s'havia reduït, mentre que les xifres després de totes les transferències han augmentat. Se'ns perfila, per tant, una **situació de pobresa estable i cronificada que afecta més del 20% de la població catalana**.

Taula 9: Taxa de risc de pobresa abans i després de les transferències socials a Catalunya, 2013-2020 (%)

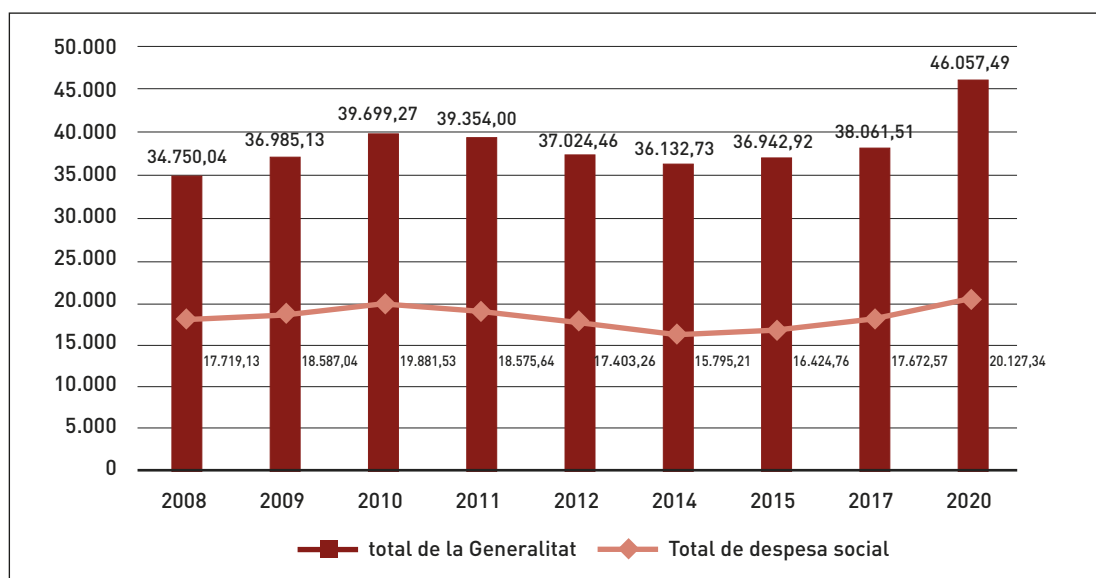
	Abans de totes les transferències	Després de pensions, abans d'altres transferències	Després de totes les transferències
2013	44,1	29,1	19,8
2014	46,4	29,4	20,9
2015	42,1	24,9	19
2016	41,6	24,7	19,2
2017	40,9	24,8	20
2018	41	25,7	21,3
2019	43,6	26,4	19,5
2020	42,2	25,4	21,7

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Condicions de Vida (INE)

Si s'analitzen aquestes dades per grups d'edat, les xifres de 2020 mostren com **la taxa de risc de pobresa dels menors de 18 anys es manté en xifres molt elevades, concretament del 33%**. És a dir, que tot i rebre transferències socials, un de cada tres menors d'edat continua en risc de pobresa. Aquesta xifra és especialment delicada perquè, tal com han demostrat diverses recerques, **les situacions de pobresa durant la infància són una càrrega difícilment reversible en l'adulesa**.

En segon lloc, resulta especialment interessant desgranar els diferents components de la inversió pública en l'àmbit social. Observant el gràfic 5, que mostra la despesa realitzada per la Generalitat de Catalunya –i que, per tant, no incorpora la inversió social a càrrec d'altres administracions, com la central o les locals—, constatem un **notable estancament en el conjunt de la inversió pública social**. En termes comparatius, el conjunt de la despesa de la Generalitat augmenta un 32% entre 2008 i 2020, mentre que la inversió social només ho fa un 13%.

Gràfic 5: Despesa total i social de la Generalitat de Catalunya, 2008-2020 (milions d'euros)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

Tanmateix, si filem una mica més prim i ens fixem en l'evolució de la despesa social entre 2008 i 2020, les dades mostren un comportament estable. De mitjana anual, la inversió social representa aproximadament uns 18.000 milions d'euros, si bé en aquest període s'observen tres etapes: cert creixement entre 2008 i 2010, disminució de 2010 a 2014 (arriba al seu punt més baix el 2014) i lleuger creixement entre 2015 i 2020. L'any 2020 s'assoleix la xifra més elevada: en plena pandèmia se superen els 20.000 milions d'euros. Tanmateix, aquesta xifra és bastant similar a l'assolida el 2010. Sigui com sigui, aquesta mirada panoràmica inicial ens mostra de nou com **el període de creixement econòmic no va portar un augment progressiu de la inversió pública social**, que segueix situada en els nivells de fa una dècada.

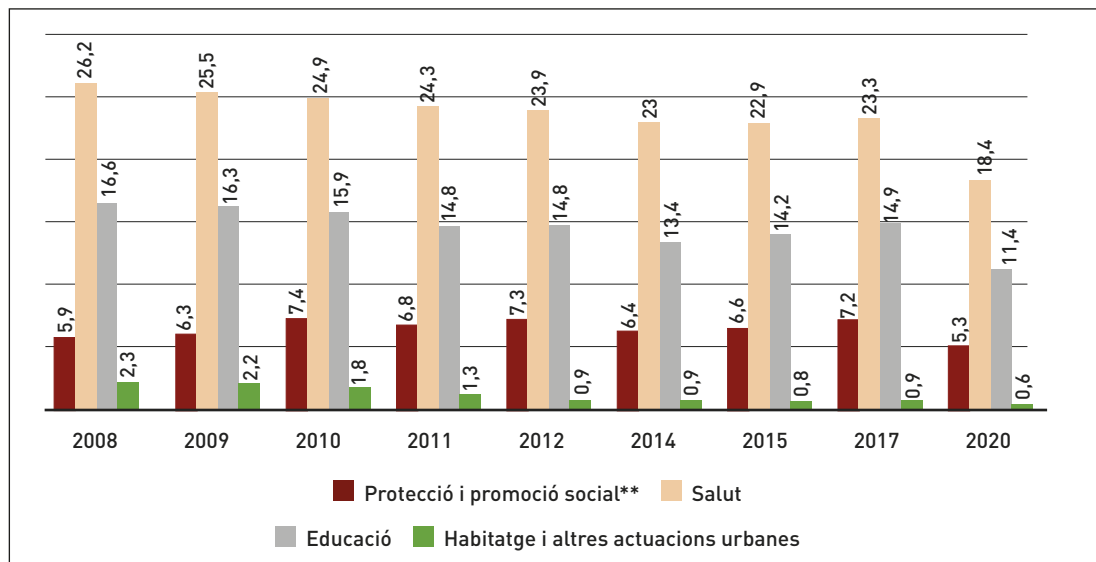
Taula 10. Retallades i augments de la despesa social, 2010-2014 i 2014-2020 (milions d'euros)

	Retallada social 2010-2014	Augment social 2014-2020
Protecció i promoció social	615,47	930,39
Salut	1.598,49	1.457,60
Educació	1.460,39	1.847,95
Habitatge i altres actuacions urbanes	411,97	96,19
TOTAL	4.086,32	4.332,13

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

El gràfic 6 permet complementar la mirada panoràmica amb una **anàlisi sectorialitzada de la inversió pública social**: el pes de la despesa en salut i en educació contrasta amb la **feblesa de les inversions en habitatge i en protecció i promoció social**. Observades individualment, les quatre ofereixen una trajectòria similar, amb l'excepció potser de l'habitatge, que mostra una reducció constant del volum d'ingressos amb petites oscil·lacions com les de 2020. Una evolució que contrasta amb la **magnitud de la problemàtica de l'habitatge i el seu pes determinant en els processos d'empobriment i exclusió social**.

Gràfic 6: Evolució de la despesa de la Generalitat de Catalunya per àrees i polítiques de despesa, 2008-2020 (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Idescat (Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda)

Fixant l'atenció en la baixa inversió pública en protecció social i habitatge, les aportacions qualitatives de les entitats d'acció social coincideixen tant en la **fragilitat de les polítiques i les prestacions socials**, com en els impactes que això provoca. La població en situació de vulnerabilitat no troba els recursos suficients per sortir-se'n i el model de protecció afecta també les formes de treballar de les institucions i de les entitats, així com la posició dels professionals. Escassetat de recursos, sistema de subvencions o convenis en lloc de concerts, desbordament de les capacitats i pressió assistencial són les principals característiques del sistema.

No aconseguim empoderar les persones, ni tan sols que surtin a defensar els seus drets. Els llancem el missatge que si lluiten i s'esforcen se'n sortiran, però no és així.

Mercè Darnell, Càritas Catalunya

La inversió social és com un tamboret coix: tenim les potes de salut i educació, però la pota dels serveis socials està pràcticament escapçada. Caldria que l'administració i les entitats lluitéssim conjuntament per equilibrar les tres potes, però no anem junts.

Lluís Puigdemont, Fundació SER.GI

La mirada conjuntural [de les administracions] ens fa seguir amb la inèrcia d'anar tapant forats, quan el repte és clarament la transformació de les condicions estructurals. Sense aquest gir, la precarietat social perdura i la pobresa continua estant fora de l'agenda política i mediàtica. Continua sent invisible, de la mateixa manera que ho som els professionals que hi treballem.

Borja Castellet, Fundació El Llidir

Les **prestacions per a la garantia d'ingressos** són una de les principals eines per fer front a les situacions de pobresa monetària. En els darrers anys s'han produït canvis importants en aquest àmbit, sobretot per l'aprovació de la Renda Garantida de Ciutadania el 2017 i l'entrada en vigor de l'Ingrés Mínim Vital el 2020. Ambdues prestacions han estat objecte de **crítiques relacionades amb el disseny, la implementació i la complementarietat** dels ajuts. Com a principals dades per resumir l'evolució en el període 2017-2020 i analitzar la tendència dels darrers anys, veiem que:

- El nombre mitjà de prestacions de RGC (Renda Mínima d'Inserció anteriorment) ha **augmentat un 36%** entre 2017 (27.338) i 2020 (37.129). Ampliant el focus retrospectivament, el 2008 el nombre mitjà era de 13.708 i el 2020 s'assoleixen les xifres màximes, amb un creixement del 20% (el més pronunciat de tot l'interval) respecte a 2019, quan van ser similars a les de 2010.
- La mitjana anual de persones beneficiàries ha **augmentat un 9%** respecte a 2019: el 2020 se'n beneficien 135.416 persones i, segons dades del Govern, al setembre de 2021 s'arriba a 169.473 beneficiàries (121.504 del col·lectiu activable i 47.969 del col·lectiu no activable).
- Pel que fa al pressupost que s'hi destina, el 2020 continua la **tendència a l'alça de l'import executat** iniciada el 2018, amb un increment del 20% i una xifra total de 335 milions d'euros.

Quant a l'IMV, el setembre de 2021 arribava a 316.000 llars espanyoles en les quals hi viuen unes 800.000 persones⁴; a Catalunya, la rebien al maig (darreres dades disponibles per la comunitat) 16.203 llars on beneficiava unes 46.000 persones⁵. La quantia mitjana de la prestació és de 430,43€ a Catalunya, lleugerament per sota dels 448,67 del conjunt de l'Estat espanyol. Davant les 850.000 llars que el Govern s'havia marcat com a fita (2,3 milions de persones), l'octubre d'enguany s'informava⁶ que **l'IMV ha arribat a 800.000 persones**, un 60% menys del volum de llars anunciat (-65% de persones). **A Catalunya, la taxa de cobertura és d'un 5% de la població en risc de pobresa**, la meitat que al conjunt de l'Estat.

Les dades mostren un progrés en les prestacions de garantia d'ingressos, però les entitats socials som testimoni de les **importants febleses i insuficiències, tant en la gestió com en el grau de cobertura** (al voltant d'un 3% si tenim en compte que la taxa de pobresa o exclusió és del 23,8%). **Les prestacions no arriben a totes les llars i persones en situació de pobresa que les necessiten** perquè ja en el seu disseny deixen al marge amplis col·lectius, però a més la complexitat dels requisits i la burocràcia resulten doblement excloents. El **col·lapse administratiu** fa que la resposta no sigui prou àgil precisament en situacions crítiques, manquen mecanismes de coordinació per assegurar una atenció adequada i **la quantia és molt limitada** en relació al cost de bens de primera necessitat com són l'habitatge o els subministraments bàsics.

Més enllà dels compromisos dels governs per millorar els ajuts existents, cal una **aposta política decidida basada en criteris d'incondicionalitat i permanència** que permetin explotar tot el potencial de les prestacions de garantia d'ingressos com a eina bàsica per lluitar contra

4. *El Ingreso Mínimo Vital llega en septiembre a 800.000 personas*, Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones (1/10/2021)

5. *El Ingreso Mínimo Vital llega en mayo a 260.000 hogares en los que viven más de 680.000 personas*. Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones (17/05/2021)

6. *El Ingreso Mínimo Vital solo cubre al 10% de la población vulnerable*, eldiario.es (31/10/2021)

la pobresa i l'estigma associat a aquestes situacions, així com per **atorgar poder i capacitat de decisió a les persones**. Sense una existència material garantida no es pot parlar d'igualtat d'oportunitats, ni de llibertat, ni d'autonomia. Tal com hem exposat amb motiu del pronunciament d'**ECAS a favor d'una Renda Bàsica Universal**⁷, l'IMV va ser "un petit pas per assegurar uns ingressos mínims a la població més vulnerable", però no la solució a un problema estructural de desigualtats i drets vulnerats que requereix **transformar les estructures socials, econòmiques i fiscals** per implantar i gestionar amb èxit una renda bàsica universal, incondicional i permanent.

En aquest sentit, les entitats i les professionals insistim que **la Catalunya social que es proclama als discursos s'ha de reflectir als pressupostos**, i els del Govern de la Generalitat per al 2022 es queden curts un cop més. En concret, **la partida destinada a RGC es retalla per l'any vinent respecte a l'import executat el 2020** (427 milions d'euros, 39 més dels pressupostats); el 2021 es van preveure 430 milions d'euros i en els pressupostos per al 2022 se'n reserven 400 milions. El Departament de Drets Socials (que ha vist incrementat el seu pressupost global en un 30% respecte a 2020 gràcies, en bona part, a la injecció dels fons europeus) explica la **reducció per l'aparició de l'IMV, que hauria de permetre al Govern català haver de complementar** tan sols les prestacions atorgades pel Govern espanyol, però com hem vist **el grau de cobertura de l'ajut estatal és especialment baix a Catalunya**.

Malgrat l'estreta col·laboració del tercer sector amb les administracions i la permanent mà estesa per millorar la qualitat de l'acompanyament que prestem, la sintonia no podrà ser plena mentre no hi hagi una **coherència entre el relat i les polítiques** concretes que es despleguen i els recursos amb què es doten. Les situacions de pobresa i exclusió social són estructurals i, per tant, les respostes també ho han de ser: **la mirada ha de ser a llarg termini i amb voluntat de transformar estructures per trencar amb dinàmiques enquistades i canviar un model socioeconòmic** que perpetua i agreuja les fortes desigualtats de partida.

Les entitats socials hem ajudat a parar el cop durant la pandèmia, però no rebem un suport clar de les institucions. Hi ha angoixa, incertesa i provisió, sobretot al voltant del finançament. I aquesta manca de suport es tradueix també en moltes dificultats per sobreviure i garantir el dia a dia de les entitats, la qual cosa acaba repercutint en els usuaris i en com se'ls atén.

Ferran Busquets, Arrels Fundació

Les entitats no només cobrim, precàriament, algunes de les mancances de les institucions públiques, sinó que se'ns deriven els casos més complexos i sense massa solució. Amb l'Ingrés Mínim Vital, moltes persones que s'adreçaven primer a les institucions públiques acabaven recorrent a les entitats socials. Això suposa una sobrecàrrega difícil de gestionar per als qui treballem a les entitats.

Carme Porta, Fundació Surt

7. Per què un ingrés mínim vital quan cal una renda bàsica universal? Reflexions a l'entorn de la garantia de rendes. ECAS (2020)

Davant d'aquestes xifres de pobresa i exclusió social, cal fomentar la coresponsabilitat social.

Teresa Crespo, Associació Ventijol

No només cal canviar la forma de relació entre els administracions públiques i les entitats socials, sinó que és necessari també afavorir una major **mobilització i pressió ciutadana per unes polítiques socials realment efectives** en clau de millora de les condicions de vida de la població. El tercer sector social ha d'empènyer per aquest front comú de reivindicació d'un model de protecció i benestar més fort i desenvolupat.